

From last time: The danger in relying on Wisdom

1. Talmud, Sanhedrin 21b

כתיב "לא ירבה לו נשים" אמר שלמה אני ארבה ולא אסור, וכתיב "ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו." וכתיב "לא ירבה לו סוסים" ואמר שלמה אני ארבה ולא אשיב, וכתיב "ותצא מרכבה ממצרים בשש וגו'."

It is written, "He shall not increase his wives. (Devarim 17)" Solomon said: I will increase and not deviate. And it is written, "And it was in Solomon's old age, his wives turned his heart." And it is written, "He shall not increase his horses. (ibid.)" Solomon said: I will increase and I will not return [the Jews to Egypt]." And it is written, "And the chariot came from Egypt with six hundred silver, etc. (Melachim I 10:29)"

2. Talmud, Rosh HaShanah 21b

מה אני מקיים "בקש קהלת למצא דברי חפץ"? בקש קהלת לדון דינין שבלב שלא בעדים ושלא בהתראה, יצתה בת קול ואמרה לו "וכתוב ישר דברי אמת": "על פי שנים עדים וגו'."

How do I understand, "Kohelet sought to find words of desire (Kohelet 12:10)"? Kohelet sought to judge cases in his heart, without witnesses or a warning. A small voice emerged and said to him: And that which is recorded straight, words of truth: On the word of two witnesses, etc.

View 1: Yes, it is holy

3. Where did Solomon's *meshalim* go, from Melachim I 5:12 and Kohelet 12:9?

- We've lost them (Radak)
- Not all of them were worthy (Ralbag)
- Layers within Mishlei (Midrash Tanchuma to Chukat 14)

4. Abarbanel to Melachim I 3:12

השער הראשון אין ספק שאופן השגת שלמה ודרך ידיעתו נבדל מאופן השגת חכמי המחקר ודרך ידיעתם, בשהשגתם היא בטבע כפי העיון והקירה האנושית, והשגת שלמה היתה ע"ד הפלא כיד אלקיו הטובה עליו...

השער השני הנה כמו שנבדלה חכמת שלמה מחכמת חכמי המחקר מפאת אופן השגתו ודרך ידיעתו, ככה נבדלה מפאת הדברים הידועים אליו והמושגים אצלו אשר לא הגיעו אליהם כל חכמי העיון אשר היו לפניו ולאחריו...

The first gate: There is no doubt that Solomon's grasp and his type of knowledge were different from the kind of grasp of philosophers and their means of knowing. Their grasp is natural, based on human analysis and thought, and Solomon's grasp was miraculous, by the good hand of Gd upon him...

The second gate is that just as Solomon's wisdom was distinguished from the wisdom of philosophers because of his manner of grasping it and knowing it, so it was distinguished in terms of that which he knew and grasped, which they did not achieve with all of the wisdoms of analysis that preceded and followed him...

5. The unique nature of Solomon's wisdom Melachim I 3:12, 5:10-11, 10:1-9

6. Talmud, Bava Batra 15a

חזקיה וסיעתו כתבו (ימש"ק סימן) ישעיה משלי שיר השירים וקהלת.

Chizkiyahu and his group wrote Yeshayahu, Mishlei, Shir haShirim and Kohelet.

7. Rabbi Menachem Meiri, Commentary to Mishlei 25:1 (c/o mgketer.org)

באה הנה מלת גם להורות שאף ע"פ שאנשי חזקיה היו המעתיקים, אבל המחבר היה שלמה. ונראה שלא נכתבו דבריו בספר זה עד דורו של חזקיה, שהיתה בהם חכמה יתירה, ויסדו כמה דברים, ומצאו דברים אלו במגלות מחכמתו של שלמה, והעתיקום וחברום עם שאר דבריו הנכבדים.

The word "Also" is here to teach that even though Chizkiyahu's men copied it, the author was Solomon. And it appears that his words were not recorded in this book until Chizkiyahu's generation, which had great wisdom, and they established many things, and they found these things in scrolls from Solomon's wisdom, and they copied them and compiled them along with his other honoured words.

8. Rabbi Avraham Gavishon, Omer haShichichah to Mishlei 25:1

ויש לומר כי זאת העתקה אפשר שתהיה במשמעה שהעתיקה מלשון ללשונו הקדוש, לפי שנשא ונתן בהם, ר"ל באלו המשלים, עם חכמי העכו"ם ומלכיהם כמו פיתגוריש המצרי שאמרו עליו הקדמונים שראו בספריו שהיה בימי שלמה המלך ע"ה והלך והקביל פניו וראה הלויים שהיו מנגנים ולקח מהם הקדמות חכמת המוסיקה וראה נפלאות, וכל זה בספר "דרך השכל" שחבר א"א. וכגון מלכת שבא ותשובת חידותיה שיותר נאמר שהיה מדבר עמה בלשון עמה ולא בעברית, ובלמואל ואגור בן יקה ואיתאל ואוכל שלא מצינו שנזכר שם עוד עם חכמי שלמה ולא עם שריו בספר מלכים ולא בספר דברי הימים, אלא לפי הפשט הם חכמים מהעכו"ם והיו באים אצלו ללמוד חכמתו ובהכרח לא היה מבאר להם אלא בלשון שהם מבינים ולפיכך הם עמוקים יותר מהראשונים שלא היו מועתיקים. וכך תרגם ר' יוסף. אך (illegible) דשלמה עמוקים לפי שהענין המועתיק מלשון אל לשון הוא עמוק (illegible). ובדברי המפרשים אינה העתקה כמשמעה מלשון אל לשון אלא העתקה ר"ל כתיבה, הביאו משלים אלו לחברם להיותם יחד לפי שמחברם אחד.

And one could say that this *ha'atakah* could mean that they transported it from a language to our holy language, because he interacted with them, meaning, with these *meshalim*, with non-Jewish sages and their kings, like Pythagoras the Egyptian about whom the early ones said that they saw in his books that he was in the time of King Solomon, and he went and greeted him and saw the Levites playing music and he took from them introductory principles for the wisdom of music and he saw wonders, and all of this is in the book *Derech haSechel* that my father wrote. And like the Queen of Sheba and the answer to her riddles; it appears more likely that he spoke with her in her language, not in Hebrew. And in Lemuel and Agur ben Yakeh and Itiel and Ukal, we have not seen their names mentioned elsewhere with Solomon's sages and officers in Melachim or Divrei haYamim. The simple meaning is that they were non-Jewish sages, and they came to him to hear and learn his wisdom, and certainly he only explained it to them in the language they understood. And therefore these lessons are deeper than the earlier lessons, which were not translated. And so explained Rabbi Yosef. But (illegible) of Solomon were deep because that which is transported from language to language is deep (illegible). And in the words of the commentators it is not *ha'atakah* as implied, from language to language, but *ha'atakah* is writing. They brought these *meshalim* to compose them together, because they were compiled by one person.

9. Midrash, Avot d'Rabbi Natan I 1

"הו מתונים בדין" כיצד? מלמד שיהא אדם ממתין בדין, שכל המתין בדין מיושב בדין, שנאמר "גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה מלך יהודה" (משלי כה:א), ולא שהעתיקו אלא שהמתינו. אבא שאול אומר לא שהמתינו אלא שפירשו. בראשונה היו אומרים משלי ושיר השירים וקהלת גנוזים היו, שהם היו אומרים משלות ואינן מן הכתובים, ועמדו וגנוזו אותם עד שבאו אנשי כנסת הגדולה ופירשו אותם...

"Be patient in judgment" – How so? This teaches that one should be patient in judgment, for anyone who is patient in judgment is settled in judgment, as Mishlei 25:1 says, "These are also the *meshalim* of Solomon, which the men of Chizkiyahu, king of Yehudah *he'etiku* (lit. copied)." Not that they copied them, but they were patient with them. Abba Shaul said: Not that they were patient with them, but that they explained them. At first they said that Mishlei, Shir haShirim and Kohelet were put away, because they presented *meshalot* and were not of the Writings, and they arose and put them away, until the Great Assembly came and explained them...

10. Midrash, Shemot Rabbah 6:1

ושלמה שהרהר לבטל אות מן התורה, מה כתיב בו (משלי ל) "דברי אגור בן יקא," שאיגר דברי תורה והקיאן. "נאם הגבר לאיתאל," דבר זה שאמר הקב"ה "לא ירבה לו נשים" לא אמר לו אלא בשביל לא יסור לבבו, "לאיתאל" שאמר "אתי א-ל, ואוכל."

And Solomon, who thought to cancel a letter of the Torah, what does it say of him? "The words of Agur son of Yakeh," he collected words of Torah and vomited them. "The message of the man to Itiel" – Hashem said, "He shall not increase his wives." He only said it to him so that his heart should not be led astray. "To Itiel" – he said, "Gd is with me (-אתי א-ל), and I will prevail (אוכל)."

11. Rabbi Saadia Gaon to Mishlei 30:1 (as cited in Daat Mikra to 30:1, footnote 1)

- Agur He collected all of this wisdom
- Son of Yakeh His father united the nation (יקה = ויקהל)
- Itiel The power of acquiring wisdom (Tehillim 22:20 – אילותי – "my power")
- Ukal The power of acquiring wisdom (יכולת)

12. Ralbag, Commentary to Mishlei 30:1

- Agur He collected all of this wisdom
- Son of Yakeh He wanted to vomit the bad parts he had accumulated
- Itiel & Ukal Sages whom Solomon taught

13. Rashi to Mishlei 31:1

דברי שלמה המלך שאמר למו הקב"ה כלומר בשביל שהעוה כנגד הקב"ה...

The words of King Solomon, to whom (*Lamo*) Gd said it, meaning, because he was corrupted against Hashem...

14. Midrash, Bamidbar Rabbah 10:4

למה נקרא שלמה "למואל"? א"ר ישמעאל: באותו הלילה שהשלים שלמה מלאכת בית המקדש נשא בתיה בת פרעה, והיה שם צהלת שמחת ביהמ"ק וצהלת בת פרעה, ועלתה צהלת שמחת בת פרעה יותר מצהלת בית המקדש... ולכך נקרא "למואל" שהשליך עול מלכות שמים מעליו, כלומר "למה לו א-ל".

Why was Solomon called *Lemuel*? Rabbi Yishmael said: On the night Solomon completed the work of the Beit haMikdash, he married Batyah, daughter of Pharaoh. And the joyous celebration of the Beit haMikdash and the celebration of Pharaoh's daughter were there, and the joyous celebration of the daughter of Pharaoh was greater than the celebration of the Beit haMikdash... And therefore he was called *Lemuel*, because he cast off the yoke of the reign of Heaven, as if to say, "What is Gd for him (*lamah lo Kel*)?"

15. Ralbag to Mishlei 31:1 (c/o mgketer.org)

הנה קרא שלמה עצמו למואל מלך, כדרך אמרו בתורה "והוא כהן לא-ל עליון" (בראשית יד:ח), רוצה לומר שהוא היה לא-ל מלך כי ד' משחו, ודבריו מישרים לא-ל בתכלית מה שאפשר.

Solomon called himself *Lemuel Melech*, as it said in the Torah, "And he was a priest for Gd above," meaning that he was a king for Gd, because Gd anointed him, and his words were straight of Gd, to the extent possible.

16. Ibn Ezra (or Rabbi Moshe Kimchi) to Mishlei 31:1

בתחלת הספר הודיע כי יסרו אביו על החכמה, וספר כאן שיסרתו אמו בת שבע אחר מות אביו ללמדו חכמה... "למואל" הוא שלמה, ויתכן שנקרא כן כי בימיו היה להם א-ל אחד ולא עבדו לפסילי'. ג"כ נקרא העומד על כסאו "עמנו א-ל".

At the start of the book he informed that his father instructed him regarding wisdom, and here he told that his mother, Batsheva, instructed him after his father's death, to teach him wisdom... *Lemuel* is Solomon. And perhaps he was called that because in his days they had one Gd, and they did not worship statues. Also, his heir would be called *Emanuel*.

View 2: No, it is not holy

17. Content challenges?

- The "foreign woman"
- Sophia personification of wisdom
- Emphasis on agriculture, lending, etc.

18. John Ruffle, *The Teaching of Amenemope and Its Connection with the Book of Proverbs*, Tyndale Biblical Archaeology Lecture 1975, pp. 34-35

R. B. Y. Scott, is unhappy about Solomon's authorship because, apart from the actual ascriptions in the Book of Proverbs the 'tradition' rests on the description of his achievements in 1 Kings which includes passages containing so many superlatives that they "must be recognized as legendary by any sober historian". But must we, by the same token, dismiss the claims of a many-sided genius like Imhotep, a vizier, doctor, compiler of one of the first medical texts, architect and engineer, designer and builder of the Step Pyramid, who also managed to find time to put together a wisdom book which was sufficiently important to be listed among the top 8 works of literature by a New Kingdom scribe? If Imhotep is too remote, perhaps an artist, soldier, historian and statesman like Sir Winston Churchill might be a better example.

19. Rabbi Saadia Gaon to Mishlei 30:1 (as cited in Daat Mikra to 30:1, footnote 1)

פשט הלשון אשר חכמינו ז"ל קוראים אותו "פשוטו של מקרא" הוא שהיה אדם נקרא "אגור" ורבו שלמדו נקרא "איתאל". וקבל התלמיד הזה מרבו את המאמרים הללו הבאים, כמו שקבלו "אנשי חזקיה" בשם שלמה את המאמרים שקדמו...
אלא שכל הבאורים הללו, ואף על פי שהם נכונים ואפשריים, נראה לי להניח את השמות עבריים כפשוטן...

The simple language, which our Sages call *peshuto shel mikra*, is that there was a man called *Agur* and his mentor who taught him was *Itiel*. And this student received from his mentor these next statements, as "the men of Chizkiyahu" received in the name of Solomon the preceding statements...

But all of these explanations [associating each name with Solomon, as we brought above], even though they are correct and possible, it appears to me to leave these Hebrew names with their simple meaning...

20. Ibn Ezra (or Rabbi Moshe Kimchi) to Mishlei 30:1

דברי אגור - היה בימי שלמה הולך ביושרו יודע דעת ונכבד בדורו, על כן המלך שלמה אסף דברי חכמתו בספרו:
"The words of Agur" – In the days of Solomon, he walked justly and knew knowledge and was honoured in his generation. Therefore King Solomon collected his wisdom in his book.

21. Prof. Avigdor Hurvitz, *Mikra l'Yisrael: Mishlei* pg. 51

לפי ההגדרה הרחבה של גרהרד פון-ראד, ספרות החכמה מתאפיינת בידע מעשי של חוקי החיים והעולם המתבסס על הניסיון, הווי אומר, סמכות החכם וסמכות ספרות החכמה נובעות לא מהתגלות אלוקית אלא מניסיוני האישי של החכם או מניסיון קיבוצי של כלל העם שהחכם מייצג ומוסר.
In the broad definition of Gerhard von Rad, Wisdom Literature is characterized by practical knowledge of the laws of life and the world, based in experience. Meaning, the authority of the sage and the authority of Wisdom Literature springs not from Divine revelation but from the sage's personal experience or the collective experience of the community whom the sage presents and transmits.

22. John Ruffle, *The Teaching of Amenemope and Its Connection with the Book of Proverbs*, Tyndale Biblical Archaeology Lecture 1975

<https://tyndalebulletin.org/article/30616-the-teaching-of-amenemope-and-its-connection-with-the-book-of-proverbs>